

Syöpä ja hedelmällisyys

Suomessa sairastuu syöpään vuosittain noin 750 alle 35-vuotiasta ihmistä. Syöpähoitot ovat nykyään hyvin tehokkaita: lasten ja nuorten aikuisten hoitojen onnistumisen ennuste on yli 80%. Hoitolinjauksia tehtäessä on tärkeää miettiä hoitojen jälkeistä elämänlaatua, johon oleellisena osana kuuluu mahdollisuus vanhemmuuteen.

Hedelmällisyys syövän jälkeen

Hoitojen vaikutus tulevaan hedelmällisyyteen riippuu hoitomuodosta, säde- ja solunsalpaajahoitojen kokonaisannoksista ja potilaan lähtökohtaisesta hedelmällisyydestä. Naispotilailla ikä vaikuttaa suuresti siihen, kuinka todennäköistä hoitojen jälkeinen hedelmättömyys on.

Sukurauhasiin (kivekset ja munasarjat) kohdistunut **sädehoito** vaurioittaa sukusolujen tuotantoa. Vaurion aste riippuu sädeannoksesta.

Solunsalpaajahoitojen merkitys sukurauhasten toimintaan riippuu käytettävästä lääkeyhdistelmästä. Kaikki hoidot eivät vaikuta hedelmällisyyteen, mutta esimerkiksi kantasolusiirron jälkeen sukusolujen tuotanto loppuu hyvin suurella todennäköisyydellä.

Hedelmällisyyden heikentymisen kesto riippuu potilaan sukupuolesta. Miehen siittiötuotanto saattaa korjautua vuosien kuluessa, jopa 10 vuoden kuluttua hoitojen päättymisestä. Naisella tapahtunut vaurio ei korjaudu. Näin ollen naisen on hyvä varautua siihen, että vaikka hoitojen jälkeen kuukautiskierto palautuisi normaaliksi, hedelmällinen ikä voi olla lyhentynyt. Hoidon vaikutusta naisen hedelmällisyyteen voidaan arvioida aikaisintaan 6–8 kuukauden kuluttua hoitojen päättymisestä.

Raskaus syövän jälkeen

Raskaus on yleensä sekä mahdollinen että turvallinen sairastetun syövän jälkeen. Suurimmalla osalla syöpähoitojen jälkeiset raskaudet sujuvat täysin normaalisti eikä syntyvien lapsien terveyteen liity erityisiä riskejä. Naisen on kuitenkin hyvä käydä raskauden suunnittelukäynnillä sairaalan äitiyspoliklinikalla. Käynnillä tarkistetaan, mitä hoitoja on annettu ja onko niihin liittynyt sellaisia elinkohtaisia haittavaikutuksia, joiden vuoksi olisi syytä tehdä lisätutkimuksia ennen raskautta.

Raskauslupa

Usein suositellaan kahden vuoden seuranta syöpähoitojen päättymisen jälkeen ennen raskauden yrittämistä, koska suurin osa syöpien uusiutumisista ilmenee tänä aikana. Ehdotonta

aikarajaa ei kuitenkaan voida esittää, vaan tilanne on arvioitava yksilöllisesti. Sikiöriskien vuoksi ei kuitenkaan ole suotavaa tulla raskaaksi ennen kuin on kulunut vähintään puoli vuotta solu-salpaajahoitojen päättymisestä.

Raskauden ehkäisy

Raskauden ehkäisystä tulee huolehtia vähintään siihen asti, kunnes raskauslupa annetaan. Mikäli raskaus ei ole tervetullut, ehkäisystä tulee huolehtia yhtä huolellisesti kuin ennen syöpähoitoja, sillä hoitojen jälkeistä hedelmällisyyttä on vaikea ennustaa.

Yleensä pitkäaikaisen ehkäisyn valinnassa voidaan noudattaa tavanomaisia periaatteita muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Rintasyövän jälkeen hormonaalista ehkäisyä ei suositella, vaan kuparikierukka on ensisijainen ehkäisyvaihtoehto. Kohdunsisäistä ehkäisyä suositellaan myös rintakehään kohdistuneen sädehoidon jälkeen.

Syöpähoitojen aikana ja 6 kuukautta hoitojen päättymisen jälkeen ei suositella yhdistelmäehkäisyä (estrogeeni + keltarauhashormoni) lisääntyneen veritulppariskin vuoksi. Tällöin kierukka tai minipillerit ovat parempi vaihtoehto.

Hedelmällisyyden turvaaminen

Ennen syöpähoitojen aloitusta voidaan pyrkiä varmistamaan tulevan vanhemmuuden mahdollisuus. Miehet voivat pakastaa spermaa ennen hoitoja. Pakastusta ennen tarkistetaan hepatiitti- ja HIV-vasta-aineet. Pakastuksen maksaa perustautia hoitava yksikkö ja säilytyksestä laaditaan määräaikainen sopimus.

Naisen hedelmällisyyttä varmentavat hoidot on suunniteltava yksilöllisesti. Suunnittelua varten potilas lähetetään Naistentautien klinikkaan hedelmällisyysneuvontaan. Vaihtoehtoina ovat:

- munasarjojen siirtäminen leikkauksella pois sädehoitokentästä
- munasarjojen toiminnan lamaaminen kerran kuukaudessa annettavin pistoksin
- munasolujen tai alkioiden pakastus
- munasarjakudoksen pakastus

Yllä luetelluista vaihtoehdoista alkioiden pakastuksen tuloksellisuus on parhaiten tunnettu. Munasolujen ja alkioiden pakastaminen on mahdollista, mikäli aikaa on käytettävissä vähintään kaksi viikkoa ennen hoitojen aloittamista. Pakastetun munasarjakudoksen takaisinsiirron avulla on maailmassa syntynyt yli sata lasta. Suomessa ensimmäinen raskaus alkoi vuonna 2015. Toiminnan tuloksellisuutta ja turvallisuutta ei kuitenkaan vielä täysin tunneta.

Elintavat ja hedelmällisyys

Elintavat vaikuttavat hedelmällisyyteen. Hedelmällisyyden turvaamiseksi on erityisen tärkeää välttää tupakointia, joka kuluttaa munasarjojen toimintakapasiteettia ja heikentää sekä siittiöiden

että munasolujen laatua. Terveellinen ruokavalio ja normaali paino ovat hedelmällisyyden kannalta tärkeitä.

Hoitojen jälkeinen hedelmättömyys ja sen hoito

Kuten muillakin naisilla, hedelmöityshoitoja voidaan käyttää apuna, mikäli spontaani raskaus ei lähde alkuun. Yleensä lapsettomuustutkimukset katsotaan aiheellisiksi, mikäli raskaus ei ole alkanut vuoden kuluessa ehkäisyn poisjättämisestä, mutta syövänsairastaneilla tutkimuksiin on syytä ryhtyä varhemmin. Lapsettomuutta hoidetaan samoilla periaatteilla ja keinoilla kuin muillakin potilailla. Mikäli oma sukusolutuotanto on hoitojen seurauksena loppunut, lahjasukusoluilla tehtävät lapsettomuushoidot ovat tehokas hoitomuoto.

Syöpä ja seksuaalisuus

Syöpään sairastuminen käynnistää yksilöllisen kriisireaktion, joka koskettaa ihmisen elämän kaikkia osa-alueita, usein myös seksuaalista minäkuvaa. Löydät lisää tietoa syövästä ja seksuaalisuudesta internet sivuilta, Suomen syöpäpotilaat ry/potilasoppaat.

Henkilökohtaista neuvontaa antavat:

Tyks Turku Syöpäklinikka, puhelin 02 313 1825 tai 02 313 2870

- seksuaaliterapeutti ja -neuvoja, arkisin kello 9.00–15.00

Tyks Turku Majakkasairaala, Naistentautien vastaanotot, puhelin 02 313 1322

- Seksuaaliterveyspoliklinikka, seksuaaliterapeutti ja -neuvoja, arkisin kello 8.00–15.00

Tyks Salo Naistentautien poliklinikka, puhelin 02 314 4535

- seksuaalineuvoja, maanantai–torstai kello 8.00–16.00 ja perjantai kello 8.00–14.00

Mikäli sinulla on kysyttävää syöpähoidon jälkeisestä hedelmällisyydestä ja raskaustoiveista, pyydä lääkäritäsi lähetettäväksi Tyks Naistentautien vastaanotolle.